

Acción Social e loita contra a pobreza en Galicia

Pepa Vázquez

Traballadora social no ámbito da exclusión social
e activista pola xustiza

Artigo publicado no libro «Ecoloxía Política. Olladas desde Galicia». 2015

Con este artigo pretendese facilitar información básica sobre a intervención social en Galicia, partindo de conceptos básicos, unha breve análise histórica e a revisión dos datos estatísticos actuais xunto cunha lectura dos principais actores que interveñen deste campo.

Finalmente achegámonos a algunhas das ferramentas coas que podemos intervenir na sociedade actual dende Galicia, sen perder de vista a globalidade na que estamos actuando.

A ACCIÓN SOCIAL E A LOITA CONTRA A POBREZA

Novas nomenclaturas para vellas inxustizas

Dende o Traballo Social e a Socioloxía véñense definindo e traballando a conceptualización e medición da pobreza dende hai máis dun século, pero temos que ter presente que somos herdeiros da concepción xudeu-cristiá, que considera os pobres responsables da súa situación, e tampouco parece que o marxismo dese unha mellor explicación ao sinalar que o lumpenproletariado non pode ser organizado, ambas cuestións permanecen no noso imaxinario, aínda que hai que ter en conta o contexto, por un lado a cultura protestante e por outro a situación de posguerra.

Para atallar de fronte unha inxustiza cómpre chamala polo seu nome, ese concepto é a **repartición inxusta da riqueza**, aínda que é importante contar con expertas como Patrocínio De Las Heras que xa, en 1978, propoñía cuestións que hoxe están á orde do día, como por exemplo, que é preciso facer unha organización conxunta das distintas prestacións para non atoparnos con «cidadanía de plenos dereitos» e «cidadanía da beneficencia». Ou Félix Tezanos cando en 2001 recupera o concepto de «alienación» na compilación *Tendencias en desigualdade e exclusión social*, onde explica con fondura a conexión entre pobreza e exclusión social, entendendo esta última como aquelas situacións nas que, sen perder totalmente os ingresos económicos, as persoas afectadas entran nun proceso de difícil retorno caracterizado polo illamento social e múltiples dificultades que implican o abandono do exercicio dos seus dereitos de cidadanía.

Para situarnos en contextos máis próximos, e para quen desexe afondar sobre o que é a pobreza, a exclusión e a vulnerabilidade social, Xosé

Cuns (2014) vén de publicar un conciso repaso destes conceptos, no que queda claro que a pobreza non ten fronteiras e existe porque é un negocio.

A continuación preséntanse as cifras da pobreza e tamén as da exclusión social. Unha pequena xanela a un mundo no que os datos representan a cara fría das persoas que pasan fame, que se alimentan con hidratos de carbono, dormen ao raso e/ou traballan por case un prato de arroz... cidadanía que vive nalgúns casos escravizadas polo capitalismo en forma de consumismo, toxicomanías, ludopatías e doenzas psiquiátricas e físicas que non se producirían se a economía se centrara nas persoas.

Na estatística é coñecido que diferentes formas de medir dan diferentes resultados, isto tamén acontece nos estudos sobre a poboación pobre. Neste artigo tómanse como referencia os datos do Instituto Galego de Estatística (IGE), que non é o quen rexistra os índices de pobreza máis altos.

Previamente, cómpre sinalar que coa Estratexia Europea 2020 se puxo en marcha o indicador AROPE (At-Risk-Of Poverty and Exclusion) que mide tamén a exclusión social e permite realizar comparacións entre Estados membros na Unión Europea. Xosé Cuns (2014). Segundo este indicador, en 2012, 13.090.000 persoas, o 28,2% da poboación, vivía en risco de pobreza ou exclusión social no Estado español.

Se ollamos cara a Galicia atopámonos con 636.804 persoas en situación de pobreza, o que supón o 23,58% da poboación, fronte ao 16,45% da taxa de pobreza que apunta o IGE. Non se esquece que «nestes datos se inclúen pensións, prestacións por desemprego e outras transferencias sociais que, de non facelo a taxa AROPE, subiría 12 puntos» Xosé Cuns (2014).

Os datos que nos ofrece o IGE son igual de preocupantes:

2012	Galicia	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra
Risco de pobreza (%)	16,45	14,43	13,56	18,33	19,26
Limiar de risco de pobreza (euros)	588,89	616,07	599,07	574	558,13

Fonte: IGE

Unha breve mirada á media española sinala que está no 21,60%. Nesta mesma liña hai que acompañar as porcentaxes do número de persoas. Como pode apreciarse na seguinte táboa, ese 16,45% representan 444.250 persoas, que irán en aumento se temos en conta que nos próximos catro anos se van esgotar as prestacións de todas as persoas que neste momento están quedando sen emprego.

Ano	2012
Poboación total Galicia	2.700.610
Pobreza (%)	16,45
Pobreza (persoas)	444.250

Fonte: IGE

Para achegarnos a realidades máis próximas é interesante analizar polo miúdo datos estatísticos, como, por exemplo, os da comarca de Caldas e O Salnés que, cunha poboación de 144.702 habitantes, conta 33.007 persoas en situación de pobreza, o que supón un 22,81% da poboación.

Este dato é similar ao de moitos concellos, como por exemplo o de Vilagarcía de Arousa, que supostamente constitúe un dos novos centros económicos de Galicia: cunha poboación de 37.493 habitantes, rexistra, segundo o INE, un 22,81% de poboación en situación de pobreza.

Non imos deternos na pobreza infantil por considerar este dato o máis manipulado por todas as estatísticas e por denunciar o exceso de hipocrísia co que se usan eses datos descontextualizados da súa contorna sen considerar que, se non houberse familias ou unidades de convivencia pobres, non se daría pobreza infantil.

Estamos pois a falar dunha problemática moi grave, tanto polo número de persoas afectadas, como pola dimensión desta cuestión, que afecta directamente á sustentabilidade social e económica da nosa Comunidade Autónoma, xa que se está a producir un novo éxodo migratorio que nos sitúa ante unha posible extinción, un preocupante horizonte demográfico como cultura, como economía e como sociedade. Pois a medida que as persoas maiores falecen, non se produce o preciso recambio xeracional que permite ter presente e futuro.

Deste xeito, pode observarse na seguinte táboa que a poboación en idade máis produtiva soamente representa o dobre da que ten máis de 65 anos. É para tomar nota, ou o que é o mesmo, é a crónica dunha morte anunciada.

Grupos de idade	Poboación	Grupos de idade	Poboación
65-69	86.602	30-34	101.771
70-74	68.714	35-39	113.473
75-79	80.417	40-44	108.854
80-84	67.429	45-49	104.442
85 e máis	68.189	50-54	100.388
		55-59	91.689
Total	371.351	Total	620.617

Fonte: IGE

A intervención social na democracia

Sen tentar facer un percorrido exhaustivo, dos case 36 anos de democracia e de intervención social realizada dende a Administración pública, hai que dicir que o Estado de Benestar que se pretendeu implantar nos anos oitenta con gobernos socialistas xa tiña dado síntomas de esgotamento en moitos países de Europa. Xa se contaba con literatura que daba información abonda para saber que o pleno emprego non era posible e que o sistema no que o Estado cubre as necesidades que o mercado provoca non é sustentable no marco dunha economía que esixe crecer constantemente.

Seguramente non se podía facer outra cousa que intentalo. Destas tentativas derivan os resultados actuais. Se reparamos en Galicia hai que recoñecer o modelo que o Goberno tripartito do PSdeG, Coalición Galega e Partido Nacionalista Galego tentou deseñar en 1988, coa implantación de equipos comarcais de intervención social. Ramón Muñiz (1996) baixo catro premisas que hoxe están de plena actualidade:

1. Os servizos sociais comunitarios son vertebradores de todo o sistema.
2. Rede única integrada e harmonizada que contempla as especificidades locais concretas.
3. O obxecto fundamental é a integración crítica na sociedade da poboación pobre e marxinada coa recuperación dos dereitos sociais e a precisa mobilización da comunidade desde a perspectiva da solidariedade.
4. O recoñecemento dos servizos sociais comunitarios como sistema preciso para coadxuvar o desenvolvemento económico e benestar social de Galicia.

Como se sabe, a curta duración do Goberno tripartito (1987-1989) impediu asentar este tipo de acción social e os servizos sociais e a loita contra a pobreza sumíronse durante o longo período «fraguista» no modelo que os diferentes ministerios foron implantando, xa que nunca se deu unha verdadeira transferencia de competencias en servizos sociais. O que se adoptou foi un desleixo, que todas as comunidades autónomas entenderon como autonomía, pois cada unha lexislou a capricho sen unha lei marco que dese sustentabilidade económica á cuarta columna do Estado do benestar. Mentres, a educación, a sanidade e o emprego camiñaban polas sendas de regulacións marco, a política social quedou a mercé do Plan Concertado que, como ben explica Francisco Cid (2014), se converteu nunha agonizante convocatoria anual cunha enguedellada xustificación que case convertía en meros contables os profesionais da intervención social, pero que permitía funcionar (tan a mínimos imos), e polo que xa temos que lamentar a súa próxima desaparición.

Nas accións das Administracións públicas hai que recoñecer o traballo realizado no marco dos plans sectoriais, os maiores, as mulleres, as adicións e a loita contra a pobreza sinalada por Europa... a través do que noutras comunidades autónomas se puido facer rendible coa creación de emprego e que en Galicia, atrévome a dicir, quedou presente principalmente na placa dalgunhas empresas de turismo rural.

Xa nos albores do século XXI, tras sucesivos gobernos do Partido Popular, iniciouse o I Plan de Inclusión de Galicia que, deseñado dende Europa, pretende incidir na pobreza e na exclusión social. Con el creouse un equipo coordinador dirixido pola Universidade da Coruña con catro equipos provinciais e sete equipos dependentes dos convenios cos principais municipios e comarcas galegas. Coa chegada do Goberno bipartito do PSdeG e o BNG (2006-2009) foi posible a ampliación dos equipos comarcais cun deseño que lembraba a proposta do ano 88 ao propoñer a óptica integral das accións no territorio.

Na actualidade quedan uns equipos totalmente diminuídos no medio rural, dependentes dun Consorcio Galego de Servizos de Benestar e Igualdade (a palabra «igualdade» só se mantén no nome) que se está tentando substituír pola Axencia Galega de Servizos Sociais e da que se verán os resultados proximamente.

En canto aos equipos municipais, só permanece o do Concello de Ourense cunha aposta clara pola inclusión e polo traballo interdisciplinar. Os demais concellos optaron por resituarse os equipos municipais de inclusión no reforzo da estrutura dos servizos sociais ou municipais, ou ben vinculalos aos programas de emprego.

Soamente o Concello de Pontevedra decidiu despedir as técnicas e pechar o servizo.

Para rematar coas accións da Administración pública na loita contra a pobreza, cómpre sinalar dúas leis. A primeira, a Lei 39/2006 de Promoción da Autonomía Persoal e Atención ás Persoas en Situación de Dependencia, da que só cabe dicir que foi o principio da desaparición dos servizos sociais municipais e autonómicos, tamén comentado por Francisco Cid (2014) e por tantos compañeiros e usuarios que a sofren día a día. As razóns desta desfeita poden resumirse en dúas: a inexistencia de dotación orzamentaria e mais o feito de legislar de forma parcial sobre o conxunto.

Sería como se non tivéssemos lei marco de sanidade e se legislase de forma marco sobre, digamos, a cardioloxía e deixásemos totalmente desatendidas outras especialidades, incluída a atención primaria.

A segunda, é a Lei Orgánica 2/2012, do 27 de abril, de Estabilidade Orzamentaria e Sustentabilidade Financeira que outorga as competencias en servizos sociais practicamente en exclusiva ás comunidades autónomas, pero que invade competencias das Administracións locais e das propias

autonomías e deixa en suspenso, no caso de Galicia, a lexislación coa que se traballa a nivel municipal, como por exemplo o decreto 99/2012, a través do que se regulan os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento.

Continuando coa análise da acción social, agora nas *organizacions non gobernamentais* sen ánimo de lucro, o chamado terceiro sector, pódese afirmar que a acción social dende esta iniciativa é débil e fragmentada, e, como non podía ser doutro xeito, cunha grave falla de memoria histórica.

Un exemplo disto é o total esquecemento da existencia, durante máis de seis anos, da Rede Galega de Loita Contra a Pobreza (REGAL) ñconstituída entre 1992-1995 e que deixa de ter presenza en 1998ñ, formada por 23 colectivos e promovida pola extinta Asociación Galega de Traballo Social Comunitario, adscrita á EAPN-España e á mesma rede europea. En 2008 constitúese novamente como EAPN-Galicia e non queda presenza algunha do traballo anterior. Ao meu entender isto fai que sexa complexo avanzar, aprender e ser conscientes de que o noso paso pola historia é un lapso. Como moito, as persoas estamos 30 ou 40 anos activas e son as organizacións as que poden, traballando cunha filosofía común, facer fronte á inxustiza contra a que se quere loitar.

Por outra banda, resulta complexo realizar unha análise do traballo das organizacións non gobernamentais, e posiblemente esta sexa parcial e imprecisa. Pero a partir do mesmo podemos avanzar na construción desa memoria histórica até o de agora tan débil. A primeira idea consiste en valorar o traballo das organizacións que, como COGAMI, conseguiron afrontar situacións de inxustiza e atacar as causas das mesmas a través dos centros especiais de emprego, do mesmo xeito que os plans comunitarios en Santiago de Compostela, Vigo, A Coruña e Caranza-Ferrol, que son exemplo de traballo de loita contra a pobreza e dunha visión integradora e participada.

Para rematar coa historia e entrar no panorama actual, non quero deixar de mencionar o debate sobre a xestión dos servizos sociais públicos e privados como un dos retos cos que teñen que convivir as forzas políticas que pretendan gobernar, no sentido de que xa non é crible defender un sistema puramente público e que está por deseñar ese modelo mixto que garanta calidade, dereitos e universalidade e deixe fóra definitivamente o ánimo de lucro da intervención social.

A acción social na actualidade

*Claro que hai guerra de clases, pero é a miña clase,
a dos ricos, a que empezou. E imos gañando*

WARREN BUFFETT

Hoxe máis ca nunca, as infraclases, numerosas e dicotomizadas, forman un novo nicho de organización e espazo de loita pola xustiza ao que case que ninguén presta atención, pola súa coñecida fraxilidade e debilidade, ese número tan significativo de persoas non vota, non protesta, non ten

capacidade de organización nin de canalización das reivindicacións cara ás institucións públicas ou privadas que din atender as súas necesidades, a beneficencia, os alimentos, os sindicatos o dereito ao traballo, a Administración pública, a vivenda... Tal é así que até que se inicia a espoliación das catalogadas como «clases medias» non aparece no Estado español a PAH (Plataforma de Afectados pola Hipoteca) e pasa a ser o espello no que mirarnos como exemplo de autorganización, mais alá das plataformas constituídas para resolución doutras problemáticas específicas, como é a que representa o calote aos pequenos aforradores a través das participacións preferentes en Galicia.

Analizando as organizacións que traballan pola xustiza e a superación da pobreza en Galicia, vemos que non temos organizacións con máis de quince anos que non pertencen á igrexa católica ou a outras igrexas como a Adventista do Sétimo Día, Evanxelista que xa están tecendo as súas redes para facerse espazo.

As iniciativas laicas da sociedade civil comprometidas co acción social solidaria foron tardías en Galicia entre elas, hai que recoñecer o inmenso traballo de institucións como Meniños que, procedendo de profesionais e militantes comprometidos coa acción social na infancia, nace en 1996. Igual sucede coa Plataforma Polo Emprego que en 1998 inicia un camiño pioneiro na busca da inclusión a través do traballo remunerado. E xa máis tarde, o Iga-xes (Instituto Galego de Xestión para o Terceiro Sector), que en 2006 inicia a súa andadura, cunha perspectiva máis ampla pero especializada igualmente no traballo con adolescentes en situación de risco e/ou exclusión social.

Xa máis recentemente, e case á par, inician a súa actividade en Vigo o Grupo Emaús Fundación Social e máis a Oficina de Dereitos Sociais (ODS) da Parroquia Cristo da Vitoria de Coia. A primeira como referente na prestación de servizos a persoas en situación de exclusión social e o segundo como punto de información sobre dereitos sociais, que se vertebra de xeito asemblario coa vontade de ofrecer información alternativa sobre axudas sociais, dar visibilidade e denunciar o empobrecemento e mais artellar respostas colectivas fronte ao capitalismo.

Contamos con máis organizacións e fundacións menos coñecidas, pero que achegan o mesmo valor de participación cívica na sociedade, entre elas os centros de desenvolvemento rural CDR.

O Viso en Xinzo de Limia, ou Portas Abertas en Vilardevós e mais Ancares. Na mesma liña, na Coruña, a traxectoria de Ecos do Sur, ou doutras organizacións que tentan facerse un lugar na acción social son pouco visibles, tal e como relata Xiana López (2014) no estudo realizado sobre iniciativas sociais na cidade de Compostela sobre o Proxecto Integral de Compostela, Renda básica das iguais, Stop desafiuzamentos, Asemblea Aberta e Asociación Galega de Horticultura Urbana. Tamén en Ferrol se iniciou un grupo autoorganizado de persoas en situación de exclusión do que se descoñece a súa

actividade actual, moi similar á Asociación Boa Vida Inclusión Social Activa que leva dous anos organizándose en Pontevedra e que pretende, ademais da autoorganización das persoas en situación de exclusión, xerar ingresos dende a filosofía trapeira de respecto polo ambiente.

Hai polo tanto ganas de traballar e organizarse, pero parece que as iniciativas máis reivindicativas son máis ben efémeras, e as que van permanecendo resúltalles difícil manter unha misión clara nun sistema perverso que as converte, ou se deixan converter, en meras prestatarias de servizos ás Administracións públicas e sustentadoras dos técnicos que traballan nelas, para, en canto a Administración pública deixa de financiarlas, desaparecer ou adaptar a misión á liña financeira de quenda.

Bótanse en falta organizacións como Traperos de Emaús, Navarra, que ten unha visión de traballo centrada nas causas que provocan pobreza e na participación efectiva das persoas empobrecidas, e que son quen de manter, despois de corenta anos, máis de duascenas persoas traballando na recollida selectiva de lixo. Feitos que demostran que outro mundo é posible se os salarios son equitativos para directivos e peóns, se se traballan seis horas e se practica a transparencia publicando as contas mes a mes, se se constrúe no día a día comunidade, tamén na vivenda compartida, e se cre firmemente que sen traballar sobre as causas de pouco serve atallar a fame do día a día.

No plano da articulación política atopámonos novamente cun panorama, que non me atrevo a denominar «desolador» aínda que tal vez sexa así, sen unha misión clara, no que se presentan currículos ocultos igual que no eido educativo. O vello minifundismo e instrumentalismo partidario das organizacións sociais fai que a sociedade civil non poida organizarse de xeito vertebrador. Observamos como no Estado español a Marea Laranxa, movemento de denuncia e defensa dos servizos sociais, ten un pulo importante, sobre todo nos territorios que non pertencen ás nacionalidades históricas, mentres en Galicia, a debilidade dos colexios profesionais no intento de organizarse no Espazo Dialoga (psicoloxía, educación social e traballo social) non consegue facerse presente nas protestas contra os recortes. A maiores, cando se suman os tres sindicatos maioritarios, para crear por fin a Alianza Social Galega, xa pasou tempo como para que as persoas pasasen de estar indignadas a submisas ante a ineficacia de protestas e folgas. Tanto é así que nos últimos meses os profesionais dos servizos sociais da Administración local intentan articular accións de protesta baixo o lema «o social no local» que se quedan en pequenos encontros nas áreas de Lugo e Coruña, coma unha reivindicación corporativa defensora de postos de traballo e non dos dereitos sociais da cidadanía á que prestan servizo.

Dende a mirada dos profesionais do sector (chámalo sector é moito dicir, xa que non está estruturado como tal) nin sequera se conseguiu acordar un convenio colectivo, nin os sindicatos saben situar con precisión as persoas que traballan no mesmo ou na intervención social. Aplícanse convenios por áreas en residencias ou na axuda a domicilio, pero non por sector, e cada

grupo ten que ir pelexando os seus dereitos, por exemplo a perigosidade das traballadora sociais nos cárceres. A pesar disto, si que hai dous colectivos principais que actúan e interveñen coa profesionalidade que caracteriza ás persoas que optan por traballar con e para as persoas en xeral e, especialmente, con e para as persoas que teñen dificultades, que son as que maioritariamente acoden á Administración pública ou ás organizacións do terceiro sector.

O colectivo profesional que ten marcado coa praxe a loita polos dereitos sociais e a favor da igualdade é, sen dúbida, o do Traballo Social que, dende os anos 60, está asociado primeiramente como profesionais, constituíndose en 1982 como Colexio Oficial de Traballo Social. A día de hoxe conta con 2.600 colexiados que traballan a pé da realidade da que estamos a falar. Este colectivo ten recibido moitas críticas, debido a que se resaltan máis as malas praxes, que as hai, que as boas. Un dos froitos desas boas praxes é a actual Lei 13/2008, de Servizos Sociais de Galicia, impulsada por María Jesús Lago, traballadora social, daquela Secretaria Xeral de Benestar da Vicepresidencia da Igualdade e Benestar da Xunta de Galicia.

O segundo colectivo profesional é o da Educación Social que non por ser máis novo no ámbito política social ten menos valor. Constitúese como colexio profesional en 2001 e conta na actualidade con 821 colexiados que traballan decote cos técnicos de profesións como a psicoloxía, a pedagogía, a economía ou o dereito, entre outras, na procura da xustiza social.

Para rematar, non se mira con esperanza á Administración pública actual, da que todos sabemos a liña que está a seguir. Máis ben pomos o til nas persoas. Sobre estás, insistir no que se mencionou anteriormente en relación á capacidade de organización e supervivencia, así como nos instrumentos democráticos que aínda conservamos.

A primeira institución, Valedor do Pobo (teremos que ir cambiándolle o xénero masculino) e que aparentemente é pouco usada, pero que informa e traballa na defensa dos mais débiles e ao que sorprendentemente acoden as persoas en situación de exclusión a presentar queixas en relación cos servizos sociais. En 2012, sobre o total de queixas presentadas, as clasificadas como servizos sociais representan un 11,43% sobre do total, sendo as segundas as relacionadas co grupo de corporacións locais, servizos municipais e protección civil, cun 30,27%.

Igualmente hai que felicitar ao Valedor do Cidadán do Concello de Vigo pola publicación do estudo comparado da exclusión social en 2011, así como pola atención que presta á cidadanía viguesa, o que fai pensar que esta figura sería interesante noutros municipios ou mancomunidades galegas.

Como instrumento democrático, desgastado pero útil, os partidos políticos, aos que hai que lembrarlle a importancia do traballo con e para a poboación pobre e excluída, a pesar de que saben que non votan, tal e como constatan Gómez e Trujillo (2011) no estudo sobre abstención e exclusión

social que publicou a Fundación Alternativas. Neste informe fanse cinco interesantes propostas para mellorar a participación e, en consecuencia, reducir as desigualdades. Destacar aquí unicamente unha, que aínda non se viu en ningún programa electoral, e que consiste en promover dentro da reforma da lei de financiamento de partidos políticos unha cláusula que condicione a axuda pública a que dediquen o 5% do financiamento que reciben do Estado a actividades desenvoltas entre a poboación que rexistre unha abstención extrema. E non hai que esperar a cambiar a Lei de partidos. Os grupos políticos que neste momento teñen representación parlamentaria e municipal xa poden iniciar pasos para facer praxes de repartición da riqueza por parte dos representantes da cidadanía nas institucións públicas que dean exemplo e os dignifiquen. Apélase a esa esquerda fragmentada para que o consenso chegue a consolidar unha alternativa real de goberno que materialice praxes deste tipo.

Como avanzar na Política Social?

Calquera política, sexa da área que sexa, ten que ter fundamentos na economía. Se non se operan cambios nesta, só iremos poñendo parches. Conscientes disto, enunciaremos resumidamente algunhas propostas que son ferramentas coas que camiñar e practicar utopías. Que non se diga que non se fai porque non se sabe, máis ben sábese que non se quere. E na base destas propostas, que poderían parecer desconexas, tería que estar o traballo social comunitario tal e como sinalaba Ramón Muñiz (1996).

Achegas das organizacións de acción social

A pesar da debilidade que se sinalou nas onegúas de acción social, a EAPN-Galicia, no marco da organización estatal e europea, conseguiu acordar propostas interesantes que xa viñan sendo debatidas e traballadas con anterioridade. Afondar nas mesmas e practicalas será o reto das forzas políticas que nos gobernen os próximos anos.

Achegarse ás organizacións de acción social sen ánimo de lucro é cooperar na creación de alternativas á exclusión e á pobreza e representa un dos grandes retos dos partidos políticos actuais, sempre que se fuxa da visión utilitarista que en ocasións pode darse, e se sitúe o diálogo nunha relación de actores sociais que teñen como interese superior o ben común.

Entre estas praxes, estarían as cláusulas sociais na contratación pública e ou privada. Xa temos exemplos de reserva de prazas para persoas con discapacidade, contratos para mulleres vítimas de violencia, así como tímidas medidas para a contratación de persoas en situación de exclusión. Pero as cláusulas sociais van mais alá; ademais de favorecer a sustentabilidade humana a ecolóxica, deberían incluso ser unha arma contra a deslocalización e o empobrecemento de países africanos, asiáticos e, latinoamericanos.

Outras dúas son o alugueiro social, e as políticas de asentamento da poboación no medio rural, sobre a primeira, todo resulta moi obvio, temos

vivendas baleiras e, non obstante, seguimos construíndo para a venda en réxime de «protección oficial». Tamén están en funcionamento experiencias de alugueiro social que funcionan ben (cada goberno vai cambiándolle o nome: «programa aluga», «alugueiro»...), aínda que precisarían de axilidade na xestión e un traballo coas persoas que participan nos programas para que cando rematen non teñan que volver á rúa, que é o que está a acontecer na actualidade. Terían que contemplar novos modelos de convivencia nos que compartir, ademais da habitación e os bens materiais nos edificios, algo de filosofía de vida.

Sobre o asentamento de poboación no medio rural e conexión do eido urbano galego co rural. Se dicir algo en sete liñas sobre outras alternativas é mera presentación, sobre isto nin me atrevo a comezar. Son moitas as experiencias e o traballo realizado desde a propia poboación rural e desde organizacións agrarias tan castigadas e ignoradas. Que dúbida cabe de que, en Galicia, un medio rural vivo favorecería un medio urbano rico.

Finalmente, avanzar das rendas mínimas ás renda básicas e outro camiño. A renda básica constitúe unha ferramenta máis tanxible, por estar neste momento no debate interno das organizacións e tentando coller pulo para saír á rúa. Vai ser moi complexo presentar a idea da renda básica á cidadanía cando os diferentes actores e defensores da mesma se presentan unha vez máis desconexos, froito de dúas realidades coas que hai que convivir. Unha ten relación coa propia historia da esquerda, onde cada un quere ser máis radical que o veciño, e a outra coa estruturación da administración multinivel na que está organizada a Unión Europea e mais o Estado español.

Todos temos en común a filosofía básica de que cada persoa, polo feito de nacer, debe ter garantidos os mínimos vitais recollidos na carta dos dereitos humanos. As discrepancias veñen cando empezamos a afondar no xeito de garantir eses mínimos e dispoñer cales son.

Asistimos así á lexislación das rendas mínimas en practicamente todo o Estado Español, en Galicia Renda de Integración Social (RISGA) de 1991, totalmente reformada dende o 1 de xaneiro de 2014 a través da nova Lei de Inclusión Social de Galicia, que mellora a anterior, pero que aínda está lonxe da renda básica, xa que nesta debe ser verificada a ausencia de recursos económicos e a concorrencia doutros factores de exclusión. En xaneiro do 2015 aínda non se publicou o decreto que desenvolve a lei e verase se finalmente permite o acceso á mesma de máis poboación, especialmente a que se está a quedar fóra do sistema de protección, por dificultades co empadramento no caso de persoas sen teito, ou coa sanidade no caso de persoas con enfermidades psiquiátricas non diagnosticadas e/ou tratadas. Xa non incluamos inmigrantes.

Se lembramos a máxima de pensar globalmente para actuar localmente, e viceversa, non podemos deixar de mirar cara ao Sur, onde a fame segue condenando a todo un continente a unha morte paulatina e onde se

asasinan persoas en defensa dunha fronteira administrativa española chantada ás portas de África. Se miramos cara ao Norte, na Unión Europea vemos que estamos moi lonxe de conseguir ir mais alá do debate, xa que a Iniciativa Cidadá Europea por unha Renda Básica Universal soamente colectou 294.544 do millón preciso. E se miramos ao Estado Español, 25.420 sinaturas das 70.496 precisas. Unha primeira lectura podería ser de fracaso absoluto, por non ter contado suficientemente coas organizacións de base ou porque estas non teñen desenvolvemento e implantada a idea de renda básica entre as súas prioridades. Outra lectura sitúase máis na importancia de que se introduza nas axendas europeas para que, paulatinamente, se considere como unha opción real.

Mentres tanto, o pasado 25 de outubro de 2013 en Cataluña, se entregaron as 121.191 sinaturas que levan ao debate parlamentario a “renda garantida cidadá”, que tal vez dende a visión da “renda básica das iguais” non pode ser considerada renda básica, xa que no proxecto de lei se contempla condicionada a non contar con ingresos mínimos, así como as obrigas que poden comportar a súa percepción.

Nas demais comunidades este debate estase a dar con moitas diferenzas. En Euskadi xa contan cunha renda mínima moi próxima á renda básica en canto a filosofía e aplicación. En Estremadura tamén se están conseguindo melloras na aplicación da renda mínima e en Galicia, soamente a Oficina de Dereito Sociais da Parroquia Cristo da Vitoria de Coia, está levando accións concretas reivindicando a Renda Básica das Iguais.

Finalmente, dende xullo de 2013, estase preparando a iniciativa lexislativa popular para levala ao Parlamento Español e dende marzo deste ano empezou a conta atrás para recadar as 500.000 sinaturas precisas.

Pódese afirmar que a renda básica, máis alá das diferenzas e afinidades entre os seus defensores, é unha ferramenta máis na loita contra a pobreza que introduce dous elementos claves na organización da sociedade. Por un lado a redistribución da riqueza, e por outro a desvinculación da supervivencia do traballo asalariado. Faise preciso afondar na mesma, traballar sobre o que une pensando nunha implantación progresiva que permita vivir con dignidade ás persoas que agora mesmo e na próxima década se atopan e atoparan excluídas.

Coma no final doutros imperios, moitas persoas falecerán, so sobreviviran as ricas, as intelixentes e as que se organicen e partillen o que teñen, o presente, a vida, unha cabeza e dúas mans...

Este texto final é o que lle inspirou este artigo a un dos pobres e excluídos que participa na asociación Boa Vida Inclusión Social Activa. Agradézolle a achega.

Pobreza económica, sucia, fétida, nerviosa, fea, triste, amarga, salgada, doce, edulcorada, ácida, definitiva, temporal, fodida, sumisa, contenta e alegre.

Pobreza de ideas, ideais, filosofía, sexo. Pobreza en amor, fantasía, arte, matemáticas, xustiza.

Pobreza literaria, poética, física, psíquica, espiritual.

Pobreza en valores democráticos, relixión, dereitos civís, fundamentais, humanos, animais e vexetais.

Pobreza en simpatía, empatía, asertividade, figura, beleza, estilo e atractivo.

Pobreza en soidade, compañía desexada e da outra.

Pobreza en soños, ilusións, aspiracións, liderados, compañeirismo, dignidade, amizade transparencia, fraternidade, liberdade e igualdade.

Pobreza de discurso, palabras, obxectivos, ensinanza, educación, dereitos, caridade e cariño.

Pobreza en alimentos, vivenda, traballo, solidariedade, comprensión, equilibrio.

Pobreza infantil, xuvenil, adulta, anciá, intelectual, de coñecemento e sabedoría. Pobreza egoísta, egocéntrica, desexo, traizoeira, delictiva, homicida e pecadora. Pobreza política, xurídica, policial, activa, organizativa, subversiva.

Pobreza en intencións, propostas, acordos e desacordos.

Pobreza en entretemento, información, radio, concursos e televisión.

Pobreza en respecto propio e alleo, tradicións, cultura e agricultura.

Pobreza en dirixentes obedientes, insensibles, mediocres, estúpidos, impresentables.

Pobreza de valor, vigor, forza, resistencia e decisión.

Pobreza...

DAVID LÓPEZ (pseudónimo)

Agradecementos polas achegas a este artigo para:

Mª Xosé Vázquez, Charo Baamonde, Xurxo Bértola e Manolo Barreiro.

BIBLIOGRAFÍA

- Boletín da REGAL (1995). Rede Galega de Loita Contra a Pobreza e a Exclusión Social. Número 0. Dep. legal C-78/95
- CID, FRANCISCO. (2014). Servidos Sociais Comunitarios: Recortes, Crise, e Morte do Plan Concertado. Fervenzas num. 16 Colexio de Traballo Social de Galicia. Santiago de Compostela
- CUNS, XOSÉ (2014). Baixado de <http://blogs.lavozdeg Galicia.es/no-mepi-dancalma/> (27 de febreiro de 2014).
- Datos estatísticos poboación idade baixado de [https://www.ige.eu/igebdt/esqv.jsp?paxina=001&c=0501&ruta=verPpalesResultados.jsp?OP=1&B=1&M=&COD=1557&R=2\[all\]&C=9912\[all\];1\[1:2\]&F=T\[1:0\]&S=&TI=2&NA=1](https://www.ige.eu/igebdt/esqv.jsp?paxina=001&c=0501&ruta=verPpalesResultados.jsp?OP=1&B=1&M=&COD=1557&R=2[all]&C=9912[all];1[1:2]&F=T[1:0]&S=&TI=2&NA=1) (o 25 de febreiro de 2014).
- DE LA HERAS, PATROCINIO (1978). *Grave carencia de una correcta planificación de la acción social*, descargado de http://elpais.com/diario/1978/06/03/sociedad/265672806_850215.html (27 de febreiro de 2014).
- ESPADA, LUÍS (2011) e colaboradores: *Pobreza e exclusión social. Perspectiva comparada e estudo específico do municipio de Vigo*. Oficina de Valedor do Cidadán. Vigo.
- GOMEZ, BRAULIO. Trujillo, Carmona. (2011). *Los excluidos también pueden votar: abstención y exclusión social en España*. Documento de traballo 169/2011. Fundación Alternativas. Madrid.

<http://basicincome2013.eu/> Iniciativa cidadana europea por una renta básica universal

<http://boavidainclusionactiva.blogspot.com.es/>

http://eapn.es/datos_pobreza.php

<http://ilprentabasica.org/la-iniciativa-legislativa-popular-por-larenta-basica-estatal-ha-sido-aceptada-a-tramite/>

<http://odscoia.arkipelagos.net/>

<http://rentabasicadelasiguales.coordinacionbaladre.org/>

<http://www.emaus.com/nuevaemaus/es-ES/mapa-oficinas#g Galicia>

<http://www.redrentabasica.org/>

<http://www.rendagarantidaciudadana.net/index.php/es/>

<http://www.valedordopobo.com/>

- Xunta de Galicia: «Lei 10/2013, do 27 de novembro, de Inclusión Social de Galicia», en *DOG* 249, 31 de decembro de 2013.
- Goberno de España: «Lei 13/2008, de 3 de decembro, de Servizos Sociais de Galicia» en *BOE* 15, de 17 de xaneiro de 2009.
- LÓPEZ, XIANA (2014): «Alternativas ao Estado de Benestar: análise das respostas xurdidas nos movementos sociais en Santiago de Compostela», en *Fervenzas* 16, Colexio de Traballo Social de Galicia. Santiago de Compostela.
- LORES, DIEGO; GARCÍA, ENRIQUE; SAÉZ, MANOLO. Coords (2012): *Estudo de Viabilidade de Renda Básica das Iguais en Galiza*. Baladre, Zambra, Grupo Axitación Social, Lapsus distribuidora alternativa CSA, Oficina de Dereitos Sociais Coia. Santiago de Compostela.
- MUÑIZ, RAMÓN (1996): *O pobo oculto. Pobreza e acción social en Galicia*. A Nosa Terra. Vigo.
- Referencia a datos AROPE, baixados de http://www.eapn.es/noticias/276/28_de_la_poblacion_en_Espana_en_riesgo_de_pobreza (27 de febreiro de 2014).
- TEZANOS, FÉLIX (1999): *Tendencias en desigualdad y exclusión social*. Sistema Editorial. Madrid.
- VVAA (2010): *Propuestas del tercer sector de acción social para una estrategia de inclusión social 2020 en España*. EAPN-España. Madrid.